

Dr. Schamschula György: Abban állapotunk meg, hogy 1 óráig tárgyalunk. Nem kizárt, hogy visszavonjuk a tervezetet, de ahhoz az kell, hogy bebizonyítsátok, hogy ez nem jó.

Dr. Mátrai Gábor: A tervezet vadászellenes, önkormányzat ellenes. Ez rétegérdekeket képviselő tervezet. Meg kell kérdezzem Önöket, képviselő urak, hogy Önök országos érdeket képviselnek-e?

Nagy bátorságuk volt a képviselő uraknak, hogy szakértők nélkül készítették el a tervezetet.

Közbeszólás: Ez a lényeg, uraim.

Dr. Schamschula György: Ne haragudjatok, nekem el kell mennem.

Dr. Magos László: Visszavonjátok a tervezetet?

Dr. Schamschula György: Az rossz politika lenne, ha most vonnánk vissza.

Közbeszólás: Kinek?

Dr. Schamschula György: Nem 40 ezer erdész vagy vadász fog dönteni az önkormányzatok sorsáról.

Közbeszólás: Itt az erdőről van szó.

Karvaly Gyula: Azt szeretném kérdezni, kik állították össze ezt a tervezetet?

Dr. Schamschula György: Azért nem mondom meg, mert kollégáitok is benne voltak.

Eddig a három órán át zajló vita anyaga. Nem akartam megjegyzéseket fűzni hozzá, de a törvénytervezet előterjesztői több kérdésben nem voltak meggyőzőek, és az előkészítés körüli titkolózás sandaságot sejtet. Mivel a képviselő urak nem akarták felfedni a tervezet elkészítésének körülményeit, csak sejtteni lehet, hogy az OEE Állásfoglalásának (lásd: Egyesületi Hírek) 7. pontja készítette a „kertek alatt” beadatni a törvénytervezetet. Vagy legalábbis megkísérelték. A Parlament november 12-1 ülésén elutasította az előterjesztést.

Hát itt tartunk. Józan, mértéktartó és alaposan egyeztetett törvénytervezetre van szükség. Mi erdészek, csak arra kérjük a ma vadászait, hogy jusson eszükbe nagy példaképük, *Széchenyi Zsigmond szava:*

Hogy mi a vadászat? A vadászat: „Vadúzás és erdőzúgás...! De több erdőzúgás.”

Pápai Gábor

A Mátra–Nyugatbükki Erdő- és Fafeldolgozó Gazdaság 1990. december 3-án délelőtt 10 órakor árverést tartott egy 5900 ha-os vadászterület bérletéért. Az eddigi 2,- Ft/ha bérleti díj helyett 100,- Ft/ha volt a kikiáltási ár. A licit vége: 320,- Ft/ha.

DR. MARJAI ZOLTÁN

Az erdészeti magvizsgálat–maggazdálkodás fény– és árnykora

BEVEZETÉS

A magvizsgálat és maggazdálkodás kötőjellel való kapcsolása nem véletlen. Azt a szoros összefüggést, egymásra utaltságot kívánja kifejezni, ami a két tevékenység között fennáll — legalábbis az erdészeti szak esetében és fejlődéstörténeti értelemben.

Köztudott, hogy a maggazdálkodás–magvizsgálat mélyponton van. Remélhető, hogy ha ennek okait elemezzük és egybevetjük az eredményes periódussal, hasznos, a jövőre nézve iránymutató következtetésekhez jutunk.

Előljáróban még két rövid megjegyzés:

— a dolgozat nem teljes története a magyar erdészeti magvizsgálat–maggazdálkodásnak, abból csak ideillő részleteket ismertet;

— az egész téma elemző taglalása nemcsak az ágazat részügyének rendezését szolgálja, hanem a felkészülést is egy újabb várható erdőtelepítési hullámra és talán egy kicsit arra is, hogy szakmánk újra megtalálja identitását!

I. RÉSZ. A VÖRÖS KÖTŐL.....

A ráckevei Tókeri Parkerdőben egy vörös kötőmb áll, a következő feliratú bronztáblával:

„A Ráckevei Magvizsgáló Állomás emlékére helyezte el az OEE Oktatási Bizottsága és a Ráckevei Aranykalász MgTSz. 1976.”

Az 1988-ban életre hívott erdészeti ad hoc bizottság (ismertebben Ötös Bizottság) jelentésében pedig ez áll:

„Az erdészeti maggazdálkodásnak nincs központi gazdája, mint annak idején az Ráckeven megvolt.”

(A két idézethez hozzá kell fűzzem, hogy az emlékmű felállításában nem működött közre egyik érintett vezető magvizsgáló sem. Név és szolgálati időtartam szerint *dr. Mátyás Vilmos* (1953–1957), *dr. Marjai Zoltán* (1957–1964). *Dr. Fuisz József* sajnos már nem élt, én pedig csak utólag — a jelentésből — értesültem egyáltalán az Ötös Bizottságról.)

A jelentés nemcsak emlékezik, hanem minősítő, értékkel összehasonlítást is tesz, aminél fogva el kellett gondolkodni a történetek felett, sőt — levonva a következtetést — tollat ragadni, felvázolni, miben is állt a maggazdálkodás gazdájának lenni, illetve mit is érthet a szakma a mai gazdálanság alatt?!

Először azt vegyük szemügyre, hogy az Erdészeti Tudományos Intézet Magvizsgáló Kísérleti Állomása — merthogy pontosan így hívták az egykori ráckevei egységet — miként „gazdálkodott”, miként volt gazdája az erdészeti mag-ügynek?

A választ legegyszerűbben *Kolossváryné: „A magyar erdészeti irodalom bibliográfiája, 1954–1964.”* c. kiadványából kaphatjuk meg, amelyik lényegében teljes, de mindenképpen hiteles, dokumentált felsorolását tartalmazza a jelentősebb munkáknak, azoknak, amelyek híven tükrözik az Állomás mibenlétét, funkcióját. Az ismertetés témacsoportonként történik, a bibliográfia sorszámaok feltüntetésével.

Az ERTI Magvizsgáló Kísérleti Állomás

— foglalkozott az úgynevezett magtermelő állományokkal, azok kijelölésével, módszeres ellenőrzésével, kezelésükre útmutatókat adott ki (1127, 1130, 1131);

— megtervezte és szorgalmazta regionális magbázisok létesítését, üzemeltetését (1190, 1194);

— tételes felmérést készített a magpergetőkről, feldolgozókról, magtárolókat tervezett, s mindezeket, készleteiket rendszeresen felügyelte (1158, 1159);

— útmutatókat állított össze, módszereket fejlesztett ki házi és központi magvizsgálatra (1191, 1205);

— foglalkozott magtermésbecsléssel, begyűjtési módszerekkel (1145, 1146, 1148);

— eszközöket, gépeket, berendezéseket alakított ki magfeldolgozásra, kezelésre, tárolásra (1142, 1162, 1164, 1183, 1201, 1202, 1203);

— tanulmányozta a virágzásbiológiát, magérést, a magra ható tényezők szerepét, magökológiát (866, 867, 878, 1170, 1184, 1200, 1204, 1206, 1207);

— közreműködött a szelekciós nemesítés magkutatói munkáiban (1137);

— vizsgálta a származással kapcsolatos kérdéseket (1196, 1197, 1198, 1246);

— bonyolította az erdészeti kezelésben lévő arborétumok, gyűjtemények nemzetközi magcseréjét (1192, 1193);

— végezte a szorosabban vett magvizsgálatot — az üzemeknél vett, vagy általuk beküldött mintákon.

Ez a magvizsgálat nem merült ki pusztán az aktuális tulajdonságok meghatározásában, minőségfelügyeletében — KERMI-jellegű szolgáltatásban —, hanem egyúttal információáramlást, lüktető, mindennapos kapcsolatot is jelentett a termelés és a műhely között.

A mintákat mint indikátorokat tekintettük, amelyek megmutatták a technológiák milyenségét, tájékoztattak az aktuális

termésviszonyok, fafaj gazdagság, anyag-mozgás stb. felől. Egyáltalán, rálátást kölcsönöztek az egész maggazdálkodásra.

De ehhez szemünk is volt, éppen az előbb felsorolt témák művelése révén, s így a kapott impulzusokra egyrészt azonnal reagáltunk (szakvéleményt, tanácsot adva), másrészt — tanulságokat, általánosításokat kiszűrve — segítségükkel formálhattuk kutatási tématerveinket is.

A felsorolásokból látható, hogy a maggazdálkodásnak minden mozzanatával, összefüggésével foglalkoztunk, a már akkor belátott és azóta is mindig hangsúlyozott felismerés jegyében, hogy az erdészeti maggazdálkodás szorosan összefüggő, egymással kölcsönhatásban álló részekből tevődik össze és hatékony fejlesztése csak egységében kezelve lehetséges. A maggazdálkodásnak ebbe az értelmezésébe természetesen beletartozik a magvizsgálat is, mint a rendszer-jelzés-mechanizmusa.

Ennyit a szellemi gondoskodásról és most nézzük a **tárgyi, személyi háttér**et, ami ennek lehetőségét biztosította.

Mindenekelőtt a laboratóriumról kell röviden említést tenni. Ezt, vagyis az ERTI Magvizsgáló Kísérleti Állomását, egy kutatóhelyhez méltó környezetbe, a ráckevei Savoyai kastélyba álmodta bele újkori szakmatörténetünk egyik legnagyobb alakja, *dr. Babos Imre*. Az akkor teljesen elhanyagolt épület ideiglenes külső tatarozása után, a belső tervezést *dr. Mátyás Vilmos* látta el. Ennek nyomán az enteriőr igényes kivitelben készült el, és — amennyire az adott térelemek megengedték — a helyiségeket funkcionálisan összefűzték, vagyis a mintafogadó, előkészítő-, fizikai-, fenyő- és lombfacsíráztató laboratóriumokat megfelelő sorba rendezték, majd megfelelően csatlakoztatták a kutató-, vagy élettani laborhoz, a magpergetőhöz, a nemzetközi magcsere helyiségéhez, a fotólaborhoz, illetve az adminisztrációs dolgozószobához. Az alapterület 150 m²-t tett ki.

A felszerelést illetően, műszerezettségünk (termosztátok, mikroszkópok, szárítószekrények, mérlegek stb.) európai szintet képviseltek, nem kevésbé könyvtárunk, benne különösen az úgynevezett mikrokönyvtárral, amelyik kb. 800 cikk és könyv fotóját (részben már nagyítását) tartalmazva felölelte az egész erdészeti seminológiai irodalmat, 1863-tól 1964-ig. Mindez témacsoportonként, témánként és altémánként rendszerezve, kódolva olyan háttérrel biztosított, hogy bármilyen mag-témáról napokon belül témadokumentációt, szakvéleményt adhattunk ki. A fotólaboratórium felszerelésével dokumentációs és mikroszkópos munkát is tudtunk végezni.

Külön figyelmet érdemel a kutatólaboratórium, amelyik arra lett volna hivatott, hogy a magvak élettani folyamatainak mélyére is nézhessünk, megalapozva vele a kezelési és tárolási eljárásokat, a magérés optimális időpontjának meghatározását, a termés leválasztás bizonyos befolyásolását stb. Ebben a fejlesztésben addig jutottunk el, hogy beszereztünk lélegzőmérő, úgynevezett Warburg-készüléket, papírkromatográfot, papírelektroforézis-készüléket, speciális klíma-kamrát, üveg nemű stb. Már éppen munkába kezdtünk volna (1963–1964), amikor a Sárvárra helyezés sokkhatású intézkedése közbelépett.

Másik vonalon a technika fejlesztésére helyeztünk nagy súlyt, attól a körülménytől is indítva, hogy az erdészeti maggazdálkodás olyan kis tevékenységi kör, hogy ipart nem hozhat létre, csak egyedi gépekben, kis sorozatokban, helyi fejlesztésekben gondolkodhat. Ezért gépterem kialakítását terveztük — részben saját konstrukciójú gépeinkből (infravörös szárító, akácmag szkarifikátor, nyármag pergető és szikkasztó, vörösfenyő tobozkoptató), részben beszerzetekből —, nemcsak kísérleteinkhez, hanem bizonyos üzemi igények kielégítésére is. Ez utóbbi azért is kézenfekvőnek látszott, mert az ország legnagyobb fenyőmag tárolója is a Savoyai kastélyban működött és gépesítési gondokkal küszködött.

A személyi állomány általában egy mérnökből (1953-tól 1957-ig kettőből), egy technikusból és öt-nyolc laboránsból állt.

A Magvizsgáló Kísérleti Állomás az ERTI önálló egysége volt. Osztályszervezetbe tagolódott ugyan, de ez jóformán csak az adminisztráció szempontjából jelentett bizonyos kötetelmeket, a lényegét — a maggazdálkodás szellemi irányításának illetékességét — nem érintette. Egyedüli korlátozó tényező a „kollektív vélemény” nyilvánítási rendszer volt, de ez nemcsak esetünkben működött, hanem minden területen.

Munkaprogramunkat lényegében magunk alakítottuk ki, a témákat inkább mi kezdeményeztük, semmint kaptuk. Évente általában egyszer részesültünk szakmai (igazgatói) ellenőrzésben, egy ízben pedig számvevőségi revízióban — annak a kockás füzetnek a vezetésére vonatkozóan, amelyikben napi kiadásainkat rögzítettük. Lényeges körülmény, hogy az állomás költségeit az Erdőfenntartási Alap fedezte. A beküldött minták vizsgálatáért az erdőgazdaságok nem fizettek, csak az idegenek (pl. a kertészeti vállalatok, melyek magvizsgálatát hivatalból szintén mi láttuk el.) A kapcsolattartást illetően, azon a megszorításon túlmenően, hogy a főhatóságnál kezdemé-

nyezően nem léphettünk fel, teljes szabadságot élveztünk. Ezzel éltünk is, széleskörű tudományos kapcsolatot kiépítve a rokon intézményekkel, tanszékekkel, könyvtárakkal. A nemzetközi magcsere révén pedig kb. 350 botanikus kerttel, arborétummal voltunk összekötöttesben. Nevünket az egész világ ismerték, a kiadott *Index Seminum*-on keresztül.

Kapcsolatunk azonban a legszorosabb az üzemekkel volt, elsősorban a rendszeres mintaküldés révén, de a legkülönbözőbb problémákkal kapcsolatban is. Tanácsot, szakvéleményt adtunk, részt vettünk továbbképzésekben, bemutatókat szerveztünk, maggyűjteményeket állítottunk össze, bel- és külföldi delegációk ismerkedtek munkánkkal. Akkoriban talán a ráckevei volt az ERTI legrlátogatottabb kísérleti állomása. A szakma illetékesnek tartott bennünket, bizalommal fordult hozzánk, támaszkodott ránk. És volt hova fordulnia!

Hatalmi eszközökkel nem rendelkezünk, ha észrevételünk volt, legfeljebb jelzéssel élhetünk a főhatóság felé. Mégis, a szakmai meggyőzés eszközével, hitelességgel talán nagyobb eredményt értünk el, mintha szankcionálhattunk volna. Ha mindezek alapján a „központi gazda” minőséget röviden akarjuk megfogalmazni, a következőkre juthatunk.

A ráckevei Kísérleti Állomás lokálisan központi fekvése, a termeléshez való közvetlen kötődése, a maggazdálkodás egységének felismerése és ennek követése, a laboratórium tudományos környezetbe való beágyazódása, az igényeknek megfelelő tárgyi feltételrendszere, az ezt működtetni tudó személyi állománya, az általa képviselt tudományág szuverenitásának tiszteletben tartása, fejlődésének biztosítása az erdőművelés rendszerébe illeszkedő olyan műhelyt teremtett, amelyik közmegelegedésre, hatékonyan funkcionált.

(Folytatás a következő számunkban.)

PANKOTAI GÁBOR

Gondolatok a „Deforesztáció” olvasásakor

„Az Erdő” 1990. évi 2. számának 77. oldalán kezdődő, fenti című dolgozatban az alábbi szavak találhatók: globális, bioszféra, atmoszferiliák, polifaktoriálisabb, deforesztáció, civilizációs, demográfiai, spontán, motorizáltabbá, intenzívebbé, monokultúrák, gigantikus, urbanizáció, precizitáshoz, areáliját és végül reprezentatív. Ez egy oldalon tehát összesen tizenhat idegen szó.

Roth Gyula, akinél annak idején az „Erdőművelés-tant” hallgattam, az „Erdészeti Lapok” 1914. évi 7. füzetének 321–325. oldalán található dolgozatában az „át-erdőlés” szó meghonosítását szorgalmazza. Kezdeményezése zátonyra futott, mert a szakközönség e szó

helyett a „gyérítés”-t fogadta el, mivel az áterdőlést nem tartotta magyarosnak, mondván, hogy az a német „Durchforstung” fordítása.

Bessenyei György a következőket írja: „Mit tehet arról a drága hegy, ha kincsét belőle nem szedik; mit tehet róla a magyar nyelv is, ha fiai őt sem ékesíteni, sem nagyítani, sem felemelni nem akarják. Jegyezzék meg a nagy igazságot: minden nemzet a maga anyanyelvén lesz tudóssá, de idegen nyelven soha sem!”

Remélem László Péter nem érti félre szándékomat. Hasonló dolgozatok „Az Erdő” egyéb oldalain is találhatóak voltak.